

Grote groeiver- schillen tussen re- gio's

ING Economisch Bureau verwacht voor 2010 positieve economische groei in alle provincies. Met 3,3% is Groningen de sterkste groeier tegenover Limburg dat naar verwachting met 0,7% de laagste groei zal vertonen. Ook binnen provincies doen zich grote regionale groeiverschillen voor. Deze worden voornamelijk bepaald door verschillen in sectorstructuur. Zo presteert de Achterhoek met een verwachte economische groei van 0,3% het slechtst. Buiten Groningen groeit de regio IJmond het sterkst met een voorziene economische groei van 3,0%.

Groningen: de hoogste toppen na het diepste dal

Groningen is na een krimp van 5,4% vorig jaar in zowel 2010 als 2011 de provincie met naar verwachting de hoogste groei: +3,3% dit jaar en +2,7% volgend jaar. De voor deze jaren dankzij de aantrekkende economie stijgende productie van gas verklaart deze koppositie. Voor 2010 draagt ook de strenge winter ongetwijfeld een steentje bij. Het extra gas-transport slaat statistisch grotendeels neer in deelregio 'overig Groningen', waar in de stad Groningen de Gasunie gevestigd is. In deze deelregio is de groei dan ook het hoogst binnen de provincie: +4,2% respectievelijk +3,4%.

Het gebied rond Delfzijl is met de vele investeringen rond de Eemshaven in potentie een trigger voor de regionale economische groei op langere termijn, als tenminste de demografische krimp in dit gebied niet te diepe sporen trekt. Dit en volgend jaar blijft de groei nog steken op respectievelijk 0,7% en 0,5%.

Tomek Pieśła (020 6523390)

Friesland herstelt zich van economische dip

De sectorstructuur in Friesland is goed gediversifieerd. Zorg en landbouw zijn over- en groothandel en zakelijke dienstverlening zijn licht ondervetegenwoordigd, maar allen slechts in lichte mate. Dit zorgt voor een verhoudingsgewijs evenwichtige situatie, met veel minder uitschieters zoals in Groningen.

In 2009 presteerde de provincie met een krimp van 3,6% een fractie minder slecht dan Nederland (-4,0%). In 2010 en 2011 blijft de groei met +1,0% en +1,5% naar verwachting iets

achter bij de groei van het BBP. De qua productieomvang kleinste deelregio, Zuidwest-Friesland, is dit jaar een achterblijver in de economische groei (+0,6%). De reden hiervoor is dat de drie dit jaar slechts presterende sectoren (bouw, detailhandel en horeca) hier beter vertegenwoordigd zijn dan in Noord- en Zuidoost-Friesland.

Tomek Pieśła (020 6523390)

Tabel 1 Regionale groeiverwachting 2009-2011

	2009	2010	2011
Groningen	-5,4%	3,3%	2,7%
Friesland	-3,6%	1,0%	1,5%
Drenthe	-3,7%	1,1%	1,5%
Overijssel	-4,2%	0,8%	1,5%
Flevoland	-2,8%	1,7%	2,2%
Gelderland	-3,7%	0,8%	1,4%
Utrecht	-2,8%	1,7%	2,3%
Noord-Holland	-3,9%	1,8%	2,1%
Zuid-Holland	-3,5%	1,2%	1,7%
Zeeland	-4,2%	1,5%	1,5%
Noord-Brabant	-4,7%	1,1%	1,6%
Limburg	-4,8%	0,7%	1,1%
Nederland	-4,0%	1,4%	1,8%

Bron: ING Economisch Bureau

Noord-Drentse economie scoort goed in 2009 en 2010

Voor Drenthe wordt voor dit jaar een groei van 1,1% en voor volgend jaar van 1,5% verwacht. Binnen deze provincie scoort de deelregio Noord-Drenthe (ca. +1,5% in zowel 2010 als 2011) iets beter dan de andere deelregio's, Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe. In Noord-Drenthe ligt Assen en daar slaat dankzij de NAM een deel van de hogere opbrengsten van aardolie en aardgas neer. In 2009 was Noord-Drenthe na Den Haag de minst geraakte deelregio van Nederland, met een krimp van "slechts" -2,5%. Omdat er veel onderwijs, zorg en overheid aanwezig is in Assen bleef de terugval beperkt.

Wellicht hebben ook de relatief hoge investeringen van de provincie en de vele bezoekers die de Ronde van Spanje naar Drenthe bracht meegeholpen aan dit resultaat. Wat betreft bevolkingsontwikkeling is alleen Zuidoost-Drenthe een krimpregio. In deze deelregio is rond Emmen de industrie oververtegenwoordigd. Vorig jaar was er door de malaise in deze sector dan ook een krimp van bijna 5%. Omdat deze sector, zeker het exporterende deel, nu de motor is van het economisch herstel kan dit jaar weer een groei worden verwacht van +1,1%. Volgend jaar trekt deze aan tot 1,4%.

[Tomek Pieśła \(020 6523390\)](#)

Herstel Overijsselse economie blijft achter

Ook de economie in Overijssel is inmiddels uit de recessie en zal in 2010 een verwachte groei realiseren van 0,8%. Hiermee scoort Overijssel samen met Limburg echter het minst. Hoewel de industrie, een belangrijke sector in Overijssel, in zijn algemeenheid herstelt, zijn er branches binnen de industrie die achterblijven in groei, zoals bouwmaterialen en drukkerijen. Juist bedrijven uit deze branches zijn relatief veel aanwezig in Overijssel. Daarnaast is de bouwsector gemiddeld oververtegenwoordigd in Overijssel, vooral in Twente. Mede daardoor zal de groei in Twente achterblijven met 0,6%. Enig tegenwicht hierin komt vanuit herstel binnen de machine- en elektrotechnische industrie. De economie van Zuidwest-Overijssel groeit naar verwachting met 0,9% en die van Noord-Overijssel met 1,0%. In structureel opzicht profiteert de laatste deelregio van een gunstige bevolkingsontwikkeling. Zowel de totale als beroepsbevolking groeit hier, wat een positieve invloed zal hebben op onder meer de regionale afzetmarkt, arbeidsmarkt en woningmarkt.

[Jurjen Witteveen \(020 5634439\)](#)

Laagste Nederlandse groei in Gelderse Achterhoek

Gelderland kenmerkt zich, door een oververtegenwoordiging van sectoren als overheid, onderwijs en zorg, als één van de stabielere provincies. Doordat deze sectoren nauwelijks conjunctuur gevoelig zijn bleef de economische krimp in 2009 met "slechts" 3,7% beperkt. De provincie plukt hierdoor echter ook minder de vruchten van het ingezette herstel dat gedreven wordt door een aantrekkende wereldhandel. Hierdoor klimt de Gelderse economie met + 0,8% in 2010 ook minder snel uit het dal. Binnen de provincie zijn de verschillen echter groot. Arnhem/Nijmegen groeit in 2010 naar verwachting met 1,3% het hardst. De afwezigheid van aantrekkende sectoren als groothandel, industrie en transport matigen het groeicijfer. De Achterhoek kent met een plus van 0,3% in 2010 het laagste groeicijfer van alle Nederlandse deelregio's. Dat komt door een oververtegenwoordiging van sectoren die juist afhankelijk zijn van investeringen die in 2010 nog op een laag pitje staan, zoals de machine-industrie en de bouwsector. Ook de krimpende bevolking heeft een drukkend effect op de economische groei.

[Maurice van Sante \(020 5768547\)](#)

Samenstelling bedrijfsleven leidt tot snel oplopende werkloosheid in provincie Utrecht

Utrecht behoort tot de provincies die het mildst geraakt zijn door de economische crisis. Achterliggende hoofdredenen zijn de sectorstructuur in combinatie met de hogere bevolkingsgroei. Wij verwachten voor Utrecht een economische groei van 1,7% in 2010 en 2,3% in 2011. Daarmee scoort Utrecht beter dan het landelijk gemiddelde (1,4% en 1,8% respectievelijk voor 2010 en 2011). Binnen de provincie zijn de verschillen niet zo groot, met uitzondering van het deelregio Utrecht-West, waar de oververtegenwoordiging van de economisch achterblijvende bouwsector en ondervertegenwoordiging van de snel herstellende industrie- en transportsectoren een ondermaatse groei veroorzaken. Over de afgelopen 12 maanden is de werkloosheid in de provincie harder gestegen dan landelijk. Een van de factoren is de aanwezigheid van relatief weinig zelfstandigen in de regio. Minder economische activiteit vertaalt zich hierdoor sneller in oplopende werkloosheid. Omgekeerd kan de werkgelegenheid in Utrecht en dan met name in delen van de (arbeidsintensieve) zakelijke dienstverlening met een licht aantrekkende economie na 2010/2011 weer sneller oplopen dan in de rest van het land.

[Stefan van Woelderen \(020 5634423\)](#)

Bevolkingsaanwas helpt economie Flevoland

Flevoland behoort tot de provincies die minder dan gemiddelde economische krimp hebben vertoond in 2009. De bovengemiddelde bevolkingsgroei draagt hieraan bij. Binnen de provincie liggen de groeiramingen dicht bij elkaar, omdat de onderliggende sectorale verschillen elkaar goeddeels opheffen. Zo kent de deelregio Noordoostpolder en Urk een zeer ruime oververtegenwoordiging van de bovengemiddeld groeiende landbouwsector, maar geldt voor de snel herstellende transportsector het tegengestelde. In Almere maakt de gemiddeld groeiende zakelijke dienstverlening een zeer groot deel uit van de economie, maar leidt dit nauwelijks tot afwijkingen van het regionale groeigemiddelde. Verder kent Flevoland een benedengemiddelde aanwezigheid van de industriële en bouwsectoren. Dit is de achterliggende hoofdreden waarom de werkloosheidsontwikkeling in de provincie zich in 2010 gunstig zal verhouden ten opzichte van Nederland.

[Stefan van Woelderen \(020 5634423\)](#)

Exportgedreven herstel splijt Noord-Holland

De Noord-Hollandse economie herstelt dit jaar met een verwachte groei van 1,8% sterker dan gemiddeld. Dit is vooral te danken aan zwaargewicht Amsterdam dat met haar internationale oriëntatie profiteert van oplevende handels- en transportactiviteiten. Zo lijkt het tij op Schiphol aan het keren en vertoont het aantal bezoekers aan stad en regio weer een stijgende lijn.

Toch kent de provincie ook een ander gezicht. Zo heeft de

Noordkop last van de krimpende bouw en blijft het Gooi achter door een stagnerende bevolkingsgroei. IJmond is met de industriële opleving de enige andere deelregio die de groei kan overtreffen (+3,0%). Hoewel het herstel naar verwachting doorzet, maakt het effect van de recessie nog terughoudend. Bij zowel provincie als gemeenten hangen forse bezuinigingen in de lucht, en dat de huizenprijzen in Noord-Holland het sterkst gedaald zijn, doet ook geen goed. In dat verband is het een meevaller dat de regionale arbeidsmarkt zich boven verwachting staande heeft gehouden.

Rico Luman (020 5639893)

Zuid-Holland groeit door land- en tuinbouw

De Zuid-Hollandse economie heeft in 2009 een krimp vertoont van 3,5%. Met een groei van 1,2% in 2010 en 1,7% in 2011 wordt voor deze provincie een beperkt herstel van de economie verwacht. Dit is het gevolg van de geringe aanwezigheid van industriële bedrijven en de ruime aanwezigheid van de overheidssector, de land- en tuinbouw, zakelijke dienstverlening en onderwijs. Vooral de glastuinbouw (Westland) en de groothandel in bloembollen (Duin- en Bollenstreek) zorgen in 2010 door de export voor een positieve bijdrage. Hoewel de prijzen van deze landbouwproducten onder druk staan, zorgen vooral de toenemende volumes voor stijgende opbrengsten. Deelregio Gouda heeft in 2010 en 2011 de kleinste groei (0,5% en 1,3%). Oorzaak is de oververtegenwoordiging van laat-cyclische bedrijven uit de bouw en de detailhandel. Delft en Westland en Agglomeratie Den Haag compenseren dit in 2011 met een groei van 2,0% en 2,3%. Deels door de aanwezigheid van landbouw en groothandel en in de Haagse agglomeratie deels door overheidssectoren en de daarop gerichte zakelijke dienstverlening.

Machel Nuyten (020 5761280)

Zeeuws-Vlaanderen sterke groeier in 2010

Zeeland kent veel vroeg cyclische bedrijven in de sectoren industrie en transport & logistiek. Het aandeel van de industrie in de economie van Zeeland is twee keer zo groot als in de rest van Nederland en is goed voor bijna een derde van het bruto regionale product. Voor 2010 en 2011 is er voor de deelregio Zeeuws-Vlaanderen een potentiële groei voorzien van 2,3% en 2,4% (na overig Groningen en IJmond de hoogste groei). Door de ontvolking valt de economische groei voor deze regio terug tot 1,9% en 1,4%. Zeeuws-Vlaanderen herstelt voornamelijk door de export van producten uit de chemische industrie. In de rest van Zeeland blijft de groei iets achter bij het landelijk gemiddelde (1,2% en 1,5%). Deze groei komt vooral voor rekening van het toenemend binnenlands toerisme. Gevolg is dat de werkloosheidscijfers in deze provincie gecorrigeerd voor seizoensinvloeden nu al licht lijken te dalen. Voor 2010 en 2011 verwachten wij een groei voor Zeeland van 1,5%.

Machel Nuyten (020 5761280)

Noord-Brabant zet stap in goede richting

Na een zwaar 2009 krabbelt de economie van Noord-Brabant dit jaar uit het dal. Het regionale beeld komt grotendeels overeen met dat voor heel Nederland. De groei van de werkloosheid zwakt af, de daling van de huizenprijzen mindert vaart en ondernemers en consumenten zijn weer wat optimistischer geworden. In 2010 zal het bedrijfsleven vooral een stimulans krijgen van een aantrekkelijke uitvoer en hernieuwde opbouw van voorraden. Door het grote aandeel van de industrie in de totale productie zal Noord-Brabant daar meer dan gemiddeld van profiteren. Daar staat tegenover dat de voor de provincie belangrijke voedingsmiddelenindustrie juist minder conjunctuur- en exportgevoelig is dan de gemiddelde industrietak, wat zich vertaalt in een minder snelle groei van 1,1% in 2010 en 1,6% in 2011. Na in 2009 het hardst te zijn geraakt, herstelt Zuidoost-Brabant zich door een overwicht van cyclische branches zich wat sneller dan de andere deelregio's.

Edse Dantuma (020 5639778)

Limburg haakt aan bij uitvoer

De economische groei fluctueert sterk in Limburg. Het grote belang van de industrie heeft de provincie parten gespeeld tijdens de recessie. In een opgaande conjunctuur is dit echter een zegen voor de economie. Hoewel Limburg aarzelend uit het dal kruipt, is de voor de provincie zo belangrijke chemische industrie al aan een inhaalslag begonnen. Deze branche profiteert sterk van de oplevende wereldeconomie die de buitenlandse vraag aanzwengelt. De ondervertegenwoordiging van de zakelijke dienstverlening maakt Limburg zelfs nog wat conjunctuurgevoeliger. Daar staat de aanwezigheid van een sterk medisch cluster tegenover. Toch blijft de economische groei in Limburg achter bij de rest van het land. Dit geldt in het bijzonder voor Midden-Limburg dat een minder cyclische bedrijfsstructuur en een grotere ontvolking kent dan de andere deelregio's. Positief is dat de werkloosheid zich in Limburg lijkt te stabiliseren. Deze ligt echter al wel jaren boven het landelijke gemiddelde. De ontvolking en het achterblijvende aandeel van de structureel groeiende commerciële dienstverlening temperen het groeipotentieel verder. Niettemin vertalen de verbeterde vooruitzichten zich in een lichte groei voor Limburg in 2010 (0,7%) en 2011 (1,1%).

Edse Dantuma (020 5639778)

Meer weten?
Kijk op ING.nl/zakelijk
Of bel met

Tomek Pieśla,
Econoom
020 65 23 390

Maurice van Sante,
Econoom
020 57 68 547

Wilt u nieuwe publicaties per e-mail ontvangen?
Ga naar www.ing.nl/kennis

Disclaimer

De informatie in dit rapport geeft de persoonlijke mening weer van de analist(en) en geen enkel deel van de beloning van de analist(en) was, is, of zal direct of indirect gerelateerd zijn aan het opnemen van specifieke aanbevelingen of meningen in dit rapport. De analisten die aan deze publicatie hebben bijgedragen voldoen allen aan de vereisten zoals gesteld door hun nationale toezichhouders aan de uitoefening van hun vak. Deze publicatie is opgesteld namens ING Bank N.V., gevestigd te Amsterdam en slechts bedoeld ter informatie van haar cliënten. ING Bank N.V. is onderdeel van ING Groep N.V. Deze publicatie is geen beleggingsaanbeveling noch een aanbieding of uitnodiging tot koop of verkoop van enig financieel instrument. ING Bank N.V. betreft haar informatie van betrouwbaar geachte bronnen en heeft alle mogelijk zorg betracht om er voor te zorgen dat ten tijde van de publicatie de informatie waarop zij haar visie in dit rapport heeft gebaseerd niet onjuist of misleidend is. ING Bank N.V. geeft geen garantie dat de door haar gebruikte informatie accuraat of compleet is. De informatie in dit rapport kan gewijzigd worden zonder enige vorm van aankondiging. ING Bank N.V. noch één of meer van haar directeuren of werknemers aanvaardt enige aansprakelijkheid voor enig direct of indirect verlies of schade voortkomend uit het gebruik van (de inhoud van) deze publicatie alsmede voor druk- en zetfouten in deze publicatie. Auteursrecht en rechten ter bescherming van gegevensbestanden zijn van toepassing op deze publicatie. Overneming van gegevens uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron wordt vermeld. In Nederland is ING Bank N.V. geregistreerd bij en staat onder toezicht van De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten.